

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi

The Journal of International Social Research

Cilt: 8 Sayı: 38 Volume: 8 Issue: 38

Haziran 2015 June 2015

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

TÜRKİYE’ DE KAYIP ÇOCUK SORUNUNUN SOSYO-KÜLTÜREL VE EKONOMİK SEBEPLERİ VE SONUÇLARI (DOĞU ANADOLU BÖLGESİ’NDE ORTA ÖLÇEKLİ BİR BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ÖRNEKLEMİ)

SOCIO- CULTURAL AND ECONOMIC MOTIVES AND CONSEQUENCES OF MISSING CHILD PROBLEM IN TURKEY (SAMPLE FROM A MID-SIZE METROPOLITAN EASTERN CITY)

Yusuf İNCİ**

Serkan ALTUNTOP**

Öz

Geleceğe güvenle bakmak isteyen toplumlar yarının büyükleri olan çocuklarına ayrı bir önem vermekte ve onların her türlü suiistimal/istismar ve ihmalden uzak bir şekilde, psiko-sosyal ve fizyolojik gelişimlerini sağlıklı bir şekilde gerçekleştirmeleri adına çok ciddi çaba ve gayret sarf etmekte, kaynaklarını bu yönde kullanmaktan geri durmamakta, çocuklarının sağlıklı gelişmeleri adına eğitim, sağlık, güvenlik vb. alanlarda yatırımlar yaparak bu konuya ciddi bütçeler ayırmaktadırlar.

Çocuğun sağlıklı gelişiminin önündeki yaygın ve ciddi engellerden birisi de istismar ve ihmal sorunudur. Çocuk istismarı veya ihmalinin önemli yansımalarından birisi de kayıp çocuklardır. Kaybolan her çocuk hem kendisi, hem yakınları hem de ülkesi için ciddi sıkıntılar ve travmalara yol açmaktadır. Kaybolan çocukların kendi iradeleri ile hayatlarını sürdürmeleri zor olduğundan kolayca suç örgütlerinin veya doğrudan suç işlemenin tuzağına düşebilmekte ve hatta hayatlarını kaybedebilmektedirler.

Bu araştırma iki aşamadan oluşmaktadır. Araştırmanın birinci aşamasında, kayıplık ve çocukların kayıplığı ile ilgili literatür taraması yapılarak, bu konuyla ilgili doğrudan veya dolaylı olarak yayınlanmış süreli ve süresiz yayınlar, yazılı ve görsel basın ile internet haberleri ve çalışmaya yardımcı olacak birimlerin verilerine ulaşılmaya çalışılmıştır. İkinci aşamada ise Doğu Anadolu Bölgesi’nde orta ölçekli büyükşehir belediyesi olan bir ilde 2012 yılı içerisinde kaybolan ve kaydı tutulan 296 çocuk üzerinde betimsel bir çalışma yapılarak konunun sebep ve sonuçlarına ışık tutulmaya çalışılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Çocuk, İstismar, İhmal, Kayıplık, Kaçırılma.

Abstract

Societies aiming to look confident in their future pay special attention to their children as adults of the future, makes strenuous efforts to ensure their psycho-social development far from all sorts of abuse and neglect, do not refrain from spend their sources for this purpose and allocate serious amount of budget and make investments in education, health, security etc.

Child abuse and/or neglect is a prevalent and serious barrier for the healthy development of children. A significant reflection of such abuse and/or neglect is missing children. Any single missing child has the potential to produce various problems and trauma for both himself/herself and his/her parents and country. Since it is difficult for missing children to maintain their lives on their own will they can easily expose to the threats of direct crime and/or criminal organizations.

This research consists of two sections. In the first section, the research reviews the current literature on child abuse and missing children by browsing the publications, periodicals, internet sources and data from the relevant units about the issue. The second section tries to shed light on the motives and consequences of the problem by making a descriptive study on 296 missing children reported to law enforcement in amid-size metropolitan eastern city in 2012.

Keywords: Child, Abuse, Neglect, Missing child, Abduction.

Giriş

Çocukluk bireyin geri kalan hayatının temellerinin atıldığı bir evre olması sebebiyle birey için büyük önem arz etmektedir. Çocukluk döneminde yaşanan her türlü istismar geleceğin yetişkininin hayatını

* Dr., Şube Müdürü, Giresun Emniyet Müdürlüğü, yinci55@yahoo.com

**Dr., Şube Müdürü, Giresun Emniyet Müdürlüğü, altuntop98@gmail.com

etkileme, yön verme ve şekillendirme potansiyeline sahiptir. Birey için bu kadar önemli olan çocukluk evresi devletler ve milletler için de önemlidir. Çünkü devletler ve milletlerin geleceğini de çocukluk dönemini sağlıklı geçiren yada geçiremeyen bireyler oluşturacaktır. Dolayısı ile sağlıklı, huzurlu, uzun ömürlü bir toplum hayalini kuran herkes, çocuklarının gelişimlerini en iyi şekilde sağlamak ile sorumludur.

Devletler ve milletler açısından diğer bir konu ise çocuk nüfusun çokluğu ve azlığıdır. Bir ülkenin çocuk nüfusu ne kadar fazla ise ileride ki nüfusu da o kadar kalabalık olacaktır. Diğer taraftan kalabalık bir çocuk nüfusu bir o kadar da her yönden sağlıklı yetiştirilmesi gereken nesil demektir.

Türkiye İstatistik Kurumu'nun 2012 yılsonu istatistiklerine göre Türkiye nüfusu 75.627.384, çocuk nüfusu ise 25.262.731'dir. Rakamlar ülke nüfusunun 1/3'ünü çocukların oluşturduğunu göstermektedir ve ortaya konulan rakam oldukça yüksek, hatta birçok ülkenin de nüfusundan fazladır. Bu tablo çocukların sağlıklı olarak gelişimlerini sağlayacak tedbirlerin alınmasının gerekliliğini çok net olarak ortaya koymaktadır.

Son yıllarda çocukların cinsel sömürüsü, kızlarda erken evlilik, namus cinayetleri/intihara zorlama, uyuşturucu bağımlılığı ve kayıp çocuklar olgusu kaygı verici boyutlara ulaşmıştır (Unicef, 2011:6).

Çocuk ve gençlerin sağlıklı gelişimlerinin sağlanmasında ebeveyn, aile ve okul başta olmak üzere tüm kişi ve kurumların önemli rolleri vardır. Geleneksel aile yapısındaki değişiklikler, hızlı kentleşme ve artan göç hızı, sosyal desteğin azalması, zorlu çalışma yaşamı, ekonomik sorunlar, küreselleşmenin ve kitle iletişim araçlarının kontrolsüz yaygınlaşması gibi durumlar, gelişme çağındaki çocukların ruhsal ve sosyal gelişimlerini olumsuz etkileyebilecek çok sayıda faktörün tür, yaygınlık ve etkisini hızla arttırmakta, çocukların ilgili mağduriyetini de beraberinde getirmektedir. (TBMM, 2010:4)

Literatür Taraması

Çocukların bir şekilde tarafı olduğu sorunlarla ilgili sosyal ve hukuki araştırmalarda sıklıkla üç kavram ön plana çıkmaktadır: Çocuk istismarı, çocuk suçluluğu ve çocuk kayıplığı. Aşağıda bu başlıklar temel olarak çocuk kayıplığını tartışmak üzere kısaca ele alınacaktır.

Çocuk İstismarı

Dünya Sağlık Örgütü tarafından "Çocuğun sağlığını, fiziksel ve psikososyal gelişimini olumsuz etkileyen, yetişkin, toplum ya da devlet tarafından bilerek ya da bilmeyerek uygulanan davranışların bütünü" olarak tanımlanan çocuk istismarı, çocukların psiko-sosyal ve fizyolojik gelişimlerini etkileyen, engelleyen en önemli konulardan birisi olarak ön plana çıkmaktadır.

Bu tanımlama çocuğun istismar veya şiddet olarak algılamadığı veya yetişkinlerin istismar olarak kabul etmediği davranışları da içine alır. Davranışın çocuk tarafından algılanması veya yetişkin tarafından bilinçli olarak yapılması şart değildir. (Erdoğan, 2013)

Çocukların yaşı ilerledikçe özellikleri, korunma ve güvenlik durumları ve ulaşılabilirlikleri değişmekte ve farklı amaçlarla (cinsel saldırı, fideye isteme, organ kaçakçılığı vb) çocuk kaçırmak isteyenlerin hedefi haline gelmektedir (Boudreaux vd,2001; Hanfland vd ,1997).

Fiziksel istismar, cinsel istismar, duygusal istismar ve ihmal olarak 4 temel grupta incelenen çocuk istismarı, (Tıraşçı ve Gören, 2007:70) doğrudan çocukların adli olarak bir olaydan dolayı mağduriyetleri ve çocuk suçluluğu ile ilgilidir, çocukların suça sürüklendiği veya bir suçun mağduru olduğu her adli olay da aynı zamanda çocuk istismarıdır.

Çocuk Suçluluğu

Farklı disiplinlerce çeşitli boyutlardan ele alınmakta olan çocuk suçluluğu ise (Yıldız, 2009:1106), "ilgili devletin mevzuatının suç saydığı herhangi bir fiilin çocuklar tarafından gerçekleştirilmesi" durumu olarak tanımlanmaktadır.

Çocuk suçluluğunu iki temel alanda değerlendirmek gerekmektedir. Birincisi çocuklar tarafından suç işlenmesi, diğeri çocukların bir suçtan dolayı mağdur olması ki her iki durumda da çocuk istismarından söz etmek gerekmektedir.

Çocuk suçluluğunun, nüfus artışının hızlı, yerleşim şartlarının kötü olduğu, yoksulluk, hastalık ve yetişkin suçluluğunun bulunduğu bölgelerde yüksek oranda olduğu ortaya çıkmıştır (Kocadaş, 2007:168). Her ne kadar son yıllarda düşüş gösterse de Türkiye'nin nüfus artış hızı yüzde 1.3 civarındadır (Sabah, 2013). Aynı şekilde 1927 yılında kırsalda yaşayanların oranı yüzde 75,8 kentlerde yaşayanların oranı yüzde 24,2 iken, 2012 itibarıyla tablo tam tersine dönmüş ve kırsalda yaşayanların oranı 22,7 ye düşmüş, kentlerde yaşayanların oranı ise yüzde 77,2 ye yükselmiştir (Wikipedia, 2013).

Dünyada ve Türkiye’de çocuklar suç işleyen olarak değil suça itilmiş olarak değerlendirilmektedir. Henüz psiko-sosyal ve fizyolojik gelişimini tamamlamadığından yapmış olduğu hareketin, gerçekleştirmiş olduğu eylemin farkında olmadığı, iradesini ortaya koyamadığı veya kısmen farkında olduğu kabul edildiğinden, suç eylemine itildiği kabul edilmektedir. Çocukların bir suça maruz kalması ya da suçun mağduru olması, suçun nevine göre fiziksel, cinsel ya da duygusal istismara uğramaları sonucunu doğurmaktadır.

Çocuk Kayıplığı

Çocukların sağlıklı gelişimlerini engelleyen problemlerden birisi de onların kayıplığıdır. Çünkü çocuklar kayıplıklarında bir yetişkinin (veli, vasi, vb.) denetimi ve gözetiminden uzak bir şekilde her türlü istismara açık olarak hayatlarını idame ettirmektedirler. Kayıp olduğu süre içerisinde, ailesi, sevdikleri, beraber yaşadığı insanlar, kurum yetkilileri ve benzer kişiler, kaybolan kişiden haber alamamakta, kaybolan kişiyi aramakta ve devlete başvurarak kaybının bulunması için yardım istemektedir.

Veli, vasi veya bakıcısı tarafından kolluğa kayıp olarak bildirilen çocuklar kayıp olarak kabul edilmektedir (Shalev,2011:29-30). Başbakanlık İnsan Hakları Başkanlığı tarafından yayınlanan Kayıp Çocuklar Raporuna göre Kayıp Çocuk “ailesinin bilgisi dışında herhangi bir nedenle evden uzaklaşmış, kaçmış kaçırılmış ve bu nedenlerle hayatı tehlike altında olan, kendisinden haber alınmayan 0-18 yaş grubu çocuk” tur.

Emniyet Genel Müdürlüğünce “hangi ortamdan kaybolursa kaybolsun, nerede olduğu ebeveynleri veya yasal temsilcileri tarafından bilinmeyen ve hakkında kayıp ihbarı yapılmış çocuk” kayıp çocuk olarak işlem görmektedir. Benzer şekilde, Sosyal Hizmet Kurumlarında kalan 18 yaş altı çocuklardan “izinsiz olarak kurumdan ayrılan veya izinli ayrıldığı hâlde yasal süresi sonunda kuruluşa geri dönmeyen çocuklar”da kayıp olarak kabul edilmektedir. (Emniyet Genel Müdürlüğü,2015).

Kayıplık hem yetişkinler hem de çocuklar için söz konusu olabilmektedir. Çocukların kayıplığına göre yetişkinlerin kayıplığı daha az olmakta, çocuklar sayısal olarak daha çok kaybolduğu gibi sonuçları bakımından da çocukların kayıplığı daha dramatik ve üzücü olabilmektedir.

Yetişkinler ile çocukların kayıplıkları karşılaştırıldığında yetişkinler hayata yeniden başlamak için yeni bir fırsat, yeni bir şansa sahip iken çocukların aynı şansa sahip olduklarını söylemek pek mümkün olmamaktadır.

Kayıp çocuklar sorunu, dünya çapında önemli bir toplumsal problemi teşkil etmektedir. Belçika’da Kurulu olan Child Focus isimli kuruluş her yıl bir kaç bin kayıp ve sömürülen çocuk vakası ile ilgilenmektedir. Amerika Birleşik Devletlerinde Ulusal Kayıp ve Sömürülen Çocuklar Merkezi verilerine göre halen binlerce kayıp çocuk bulunmaktadır (Lampinen vd.,2012b,167). Yine kayıp veya kaçırılan çocuklarla ilgili rapor ve istatistikler yayınlayan Ulusal Kayıp, Kaçırılmış, Evden Kaçmış ve Sokak Çocuğu Olayları Çalışmalarının (NationalIncidenceStudies of Missing, Abducted, Runaway, andThrowawayChildren) raporuna göre ABD’de yıllık ortalama 350.000 çocuk kaçırma olayı yaşanmaktadır (Snow,2008:6)

Her yıl bütün dünyada yüz binlerce çocuk kaçırılmakta, evden kaçmakta veya savaşlardan felaketlere ve aileleri tarafından satılmaya varan başka nedenlerle ailelerinden ayrılmaktadır. Bazı çocukların kayıp oldukları bildirilmekte ve nerede oldukları hızlı bir biçimde belirlenmekte, çocuklar ailelerinin yanına geri getirilmekte veya bakım altına alınmaktadır. Ancak başka pek çok çocuk – kayıp olduğu bildirilmiş olsun ya da olmasın – kendilerini seks işçiliğinin, dilenciliğin, ya da çocuk işçiliğinin türlü biçimlerinin, silahlı çatışmaların, terörizmin veya suçun içinde bulmakta ya da zengin ülkelerdeki alıcılar tarafından “evlat edinilmekte”dir (Unicef, 2011:112).

Amerika Birleşik Devletlerinde yapılan bir araştırma (McKenna vd,2006) kaçırılan çocuk vakalarının yüzde 74 ünde kaçırılma olayının raporlanmasından veya ilgilinin müracaatından 3 saat sonra kurbanın ölü olarak bulunduğunu veya bu vakaların yüzde 89’unda kurbanın 24 saat içinde öldüğünü ortaya koymuştur. Bu dramatik istatistikler çocuk kaybolduktan hemen sonra en etkin kurtarma stratejisini ortaya koymanın önemini ve gerekliliğini göstermektedir (Douglas,2012:10).

İngiltere’de her yıl 360.000 kayıp müracaatı olduğu tahmin edilmekte ve bunların 200.000’e yakını gerçekten kaybolan kişilerden oluşmaktadır. Çocuklar ve gençler bunun üç te ikisini oluşturmakta ve kayıpların büyük çoğunluğu geri dönmeye veya çabucak bulunmasına rağmen, bir çok olayda zaafllara açık savunmasız çocuklar ve yetişkinler istismar ve zarardan acı çekmektedir. Bazıları ise hiç geri dönmemektedirler (Home Office, 2011:4).

Amerika Birleşik Devletleri Adalet Bakanlığının 2002 yılına ait polise veya kayıp çocuk kuruluşlarına yapılan başvuru sayısı yaklaşık 800.000 (Min&Feaster, 2010:207), 2008 yılında ise 972,695 dir (Estes, 2013:17).

Türkiye’de de son yıllarda kayıp çocuk vakalarının giderek artış göstermesi, toplumsal bir tedirginliğe sebep olmuştur. Bu nedenle de önemli ve çözümü acil bir konu hâline gelmiştir. (Aydın, 2010:25)

1 Ocak 2006 ile 12 Nisan 2010 tarihleri arasında Emniyet Genel Müdürlüğüne kayıp olarak ihbar edilen çocukların özellikleri incelendiğinde, bu süre içinde toplam 29.223 kayıp çocuk müracaatı olduğu, bunlardan 27.741 çocuğun daha sonradan bulunduğu saptanmıştır. Kayıp müracaatı olan çocukların % 67,1’inin 15-19 yaş grubunda, % 28,8’inin 10-14 yaş grubunda ve % 4,1’inin ise 0-9 yaş grubunda olduğu tespit edilmiştir (TBMM, 2010:9).

Kayıp çocukların toplam sayısı incelendiğinde, kaybolan her on çocuktan altısının ailelerinin yanında yaşarken kayboldukları; öte yandan, kurumda yaşayan çocuklar arasında kaybolma durumunun ailesi ile birlikte yaşayan çocuklara göre anlamlı düzeyde fazla olduğu dikkat çekmektedir. Bu nedenle, aile ile kurumbakımı alan çocukların genel özelliklerindeki farklılıklar kadar, kayıp ile ilişkili olabilecek fiziksel ve sosyal çevre özelliklerinin saptanmasının da önemli olduğu değerlendirilmiştir (TBMM, 2010:9).

Yukarıda belirtilen istatistiklerin üzerine “Dünya’da her yıl 2,5 milyon çocuğun kaçırılarak satıldığı ve bunun yarısının da kız çocuğu olduğu tahmin edilmektedir ” (Aydın, 2010:26) tezi de eklenirse kayıplık ve kayıp çocuk olgusunun ne kadar mühim ve sonuçları itibarıyla da ne kadar vahim bir konu olduğu daha net anlaşılmaktadır.

Kayıplıktan Kimler Etkilenmektedir?

Kaybolan kişi, kayıplık olgusunda elbette doğrudan etkilenen taraftır. Fakat sadece kaybolan kişi değil aynı zamanda kayıbın ailesi, yakın akrabaları ve sevdikleri de kayıplıktan etkilenmektedir. Üçüncü olarak da kayıbın vatandaşı olduğu devlet kayıplıktan etkilenmektedir.

Kayıp çocuğun kayıplıktan etkilenmesi, neler ile karşılaştığı ya da karşılaşma ihtimali olduğu, suçta bulaşma ya da maruz kalma ihtimali, bağımlılık yapan maddelerle tanışma ihtimali, mental ve fizyolojik sağlığına gelebilecek zararları vb. aşağıda ayrı bir başlık altında sunulacaktır.

Sevilen kişinin kaybolmasının tesirleri tahmin edilemeyecek boyuttadır. Kaybolan yakının nerede olduğunu bilmemek, sağlıklı olup olmadığını merak ederek yaşamak duygusal ve fiziksel sağlığa büyük hasar vermektedir (Home Office, 2011:6):

Çocuğu kaybolan annenin kalbi acıya dayanamadı(www.mynet.com, 2015).

Çocuklarımın bir kez sesini duymak istiyorum.. Çok çaresiz durumdayım...(www.dailymotion.com,2015).

Aydın’ın Kuşadası ilçesinde, zihinsel engelli 16 yaşındaki Süleyman Özçelik’in ailesi, oğullarından 5 aydır haber alamıyor. Oğlunu her yerde arayan acılı aile bir sonuç alamazken, gelen isimsiz bir telefonla söylenen “Oğlunuz öldü, siz niçin arıyorsunuz bu çocuğu?” şeklindeki sözler ailenin acısını daha da artırdı(www.annem.tv,2015.)

Oğlu 2 yıldır kayıp olan anne: Ben ölene kadar oğlumun peşindeyim. Ben nereye gitsem dosyayı kapatıyorlar. Yeteri kadar ilgilenmiyorlar. Ben devlete güvendim. Oğlumun nerede olduğunu bilmiyorum. Ben hiçbir şey istemiyorum. Sadece oğlumu istiyorum. Benim canım yanıyor. Bana söylesinler benim oğlum nerede ben onu istiyorum.” (www.manisa.org,2015).

gibi pek çok örnek, ailelerin kayıplıktan ne kadar olumsuz etkilendiğini göstermektedir.

Kaybolan çocuğun ailesi ve akrabaları psikolojik açıdan olumsuz etkilenmekte hatta travmalar yaşayabilmekte, kendilerini her zaman en kötü senaryoya göre hazırlamaktadırlar. Çocukları bulunana kadar onların hayatta olup olmadıklarını, bulup bulamayacaklarını, geri gelip gelmeyeceğini, başına bir şey gelip gelmediğini, istismara uğrayıp uğramadıklarını devamlı olarak merak etmekte ve bu süreci devamlı bir arama faaliyeti içerisinde geçirebilmektedirler. Kimileri çocuklarına, başlarına kötü bir olay gelmeden kavuşmakta, kimileri ise bu kadar şanslı olmamakta, istismar, madde bağımlılığı gibi çeşitli olumsuzluklara maruz kalmış olarak çocuklarına kavuşmaktadırlar. Kimi aileler ise ya çocuklarının cesedi ile karşılaşmakta ya da ömürleri boyunca onlardan haber alamamaktadırlar. Kaybolan çocuğun ailesi aynı zamanda bedensel ve ekonomik açıdan da olumsuz etkilenmektedir. Çocuğu bulmak için arama faaliyetlerine girerek hem ekonomik olarak harcamalarda bulunmakta hem de fiziksel olarak yıpranmaktadır (Chiancone vd, 2001).

Kamuoyu kayıp çocuk konusuna ciddi ilgi ve duyarlılık sergilemekte (Walker’ danakt. Lampinen vd.,2012a:706) ve bu genel ilgi kayıp çocukların bulunması için kamu kaynaklarının kullanılmasına yönelik bir baskı unsuru olarak görev yapabilmektedir (Fernandes’ danakt. Lampinen vd.,2012a:706).

Kayıplıktan üçüncü olarak kayıbın vatandaşı olduğu devlet işgücü, ekonomik vb. açıdan etkilenmektedir. Kayıp müracaatı yapıldıktan sonra kayıbın bulunması için devlet mekanizmaları da devreye girmekte ve arama faaliyetlerine başlanmaktadır. Arama faaliyetine, iş gücü, kaynak, bütçe, personel vb. ayrılmakta, arama süresince devlet de meşgul olmaktadır.

Diğer yandan çocuk kaybolma olayları üzerinden ülke güvenliğinin zayıfladığı, tehlike altında olduğu, sosyo-ekonomik düzeyin düştüğü yönünde iyi niyetten ve gerçeklerden uzak propagandaların farklı amaçlar doğrultusunda yapıldığı gerçeğinin de altı çizilmelidir (Aydın, 2010:27).

Çocukların Kaybolma Nedenleri

Kayıp çocukları üç bölüme ayırmak mümkündür. Birincisi, kendi rızası ile kaçanlar, ikincisi rızası dışında kaçırılanlar ve üçüncüsü de, istemeden de olsa yoksulluk gibi nedenlerle kaçanlardır. Kaçan çocukların özenti, ebeveyn boşanması, kentleşememe gibi alt başlıkları varken, kaçırılanların genelde çocuk ticareti, dilencilik ve cinsel sömürü gibi nedenleri vardır. (Başbakanlık, 2008:2).

Kayıp çocuk vakaları çok geniş bir spektrum arz etmektedir. Örneğin çok küçük çocuklar aile üyeleri tarafından kaçırılmakta iken, daha büyük çocuklar yabancılar tarafından kaçırılmakta, kimi gençler evden kaçmakta, kimi çocuklar da alış veriş merkezi ya da bunun gibi kalabalık ortamlarda kaybolmakta veya okuldan eve dönmemektedirler (Plass, 2007:30).

Her yıl 100.000 çocuk ve gencin evden veya bakım ünitelerinden (çocuk evleri, bakıcı evleri vb.) istismar, ihmal, şiddet ve cinsellik gibi sebeplerden dolayı kaçtıkları tahmin edilmektedir (Shalev, 2011:29).

Çocuklar evlerinden veya yerleştirildikleri kurumlardan heyecan, macera veya para arayışı içerisinde kendi istekleriyle kaçabilmektedirler. Buna mukabil çocuklar, yoksulluk, şiddet, istismar, ihmal, kötü ebeveynlik, çocuk işçiliği, ailelerin parçalanması gibi çeşitli baskılar ya da okulda başarısız olmalarıyla ilgili baskılar neticesinde de evlerini terk edebilmektedir. Bazı çocuklar (örneğin evlilik vaadi ile) kandırılmakta ve/veya evlat verilmek, dilenci olarak kullanılmak ya da cinsel yönden istismar edilmek üzere kaçırılmaktadır. İdeolojik amaçlı ve terör örgütleriyle suç çeteleri (uyuşturucu ve organ ticareti yapan örgütler de dahil) ise çocukları eylemlerinde kullanmak için büyük gayret göstermektedir (Unicef, 2011:111).

10 yıl önce evden kaçan çocuk profiline bakıldığında çocukların macera için, farklı insanlarla tanışmak, farklı yerler görmek için evden kaçarken günümüzde, internetten veya cep telefonundan kurulan arkadaşlıklar yüzünden evden kaçan çocuk sayısının daha fazla arttığı görülmektedir (Solak, 2013).

Çocukların Kayıplığında Neler Yaşanmaktadır?

Sebebi veya içeriği ne olursa olsun kayıplık, bir şekilde çocukların çeşitli mağduriyetlere maruz kalmasına sebep olmakta ve onları başka tehlikelere sürüklemektedir (Plass, 2007:30). Kayıplıkları çok kısa sürüp, hızlıca evlerine dönen kayıp çocuklar başlarına gelme ihtimali olan bir çok kötü senaryodan kurtulmaktadırlar. Bu anlamda kayıplık uzadıkça istenmeyen kötü senaryo ile karşılaşma riski de artmaktadır.

Çocuklar kayıplıklarında veli, vasi veya bir yetişkinin denetiminden, himayesinden yada korumasından uzak olarak yaşamaktadırlar. Tam manasıyla irade sahibi olmadıklarından, kendi kararlarını alabilecek yetileri gelişmediğinden, zaafı yetişkinlere göre çok daha fazla ve yetişkinlere oranla daha çok riskle karşı karşıyadırlar. Çocuklar kayboldukları süre içerisinde sigara, alkol, uyuşturucu gibi bağımlılık yapan maddeleri kullanabilmekte, sağlıksız hayat sürdürebilmekte, bir suçun mağduru olabilmekte veya suça bulaşabilmekte, saldırı veya tecavüze uğrayabilmekte, HIV virüsü bulaşabilmekte, şiddete maruz kalabilmekte ve hatta öldürülebilmektedir (Shalev,2011:29, Unicef, 2011:111).

Bazı olaylarda, kayıp olan çocuklar evlerine hızlı bir şekilde dönmektedirler. Ancak, kayıp çocuk vakalarının önemli bir kısmı uzun süre kayıplığı devam eden olgulardır. Amerika Birleşik Devletleri kayıp çocuklar veritabanındaki listenin yüzde 60'ı 2 yıldan daha fazla kayıp olan çocuklar, yüzde 50'den fazla olayda 3 yıldan fazla zamandır kayıp olan çocuklar, yüzde 25'i de on yıldır kayıp çocuklardan oluşmaktadır (Lampinen vd.,2012b:167).

Çocuklar için kayıplık başlı başına mağduriyet iken, çocuklar kayıplığı süresince ikincil mağduriyetlerle de tanışmak zorunda kalmakta, mağduriyetler de belki birkaç defa tekrar etmektedir. Normal yaşamında karşılaşmayacağı suçların mağduru olabildiği gibi kendisi de suç işleyebilecek hale gelebilmekte veya ilk suçunu işleyebilmektedirler (Finkelhor' den akt. Plass, 2007:30).

Devon ve Cornwall Polisinin 2007 yılındaki raporlarına göre devamlı kaybolan çocuklar, kaybolmayan çocuklara göre 7 kat daha suç işlemeye meyillidirler. Meydana gelen olayların yüzde 40

kadarında çocuklar suç kariyerlerine kayıplıklarında başlamaktadırlar. Diğer bir ifade ile ilk suçlarını kayboldukları zaman işlemektedirler (Shalev,2011:31).

Yöntem

Bu çalışma Doğu Anadolu Bölgesi'nde orta ölçekli büyükşehir belediyesi olan bir ilde kaçan, kaçırılan, kaybolan ve kayıp çocuk olarak vasi veya ilgililer tarafından kolluğa başvuru, kolluk tarafından aranmaya başlanılan çocuklar hakkında betimsel bir çalışma yaparak kayıp çocuklar sorununu derinlemesine analiz edip, Dünya'da ve Türkiye'de kayıp çocuklar sorununu irdelemeyi amaçlamakta, teori ve uygulama olmak üzere iki aşamadan oluşmaktadır.

Araştırma sonucunda sokağın her türlü riskleri ile karşı karşıya olan çocukların kayıplığı ile ilgili ülkemizde sınırlı sayıda çalışma olduğu gözlemlenmiş ve daha çok yabancı kaynaklardan istifade edilmiştir.

Çalışma 1 Ocak 2012 ile 1 Ocak 2013 tarihleri arasında ilgililer tarafından Doğu Anadolu Bölgesi'nde orta ölçekli büyükşehir belediyesi olan bir ilde Emniyet Birimlerine kayıp çocuk olarak müracaatta bulunulan ve polis tarafından hakkında araştırma yapılan 19 yaşından gün almamış küçük bireyleri kapsamaktadır. Bu bireyler kaybolmuş, evden yada devamlı veya o an için bakımı ile sorumlu bulunan yetiştirme yurtları, bakım ve rehabilitasyon merkezleri, okul veya bağlı yurtları, kreş ve çocuk yuvaları gibi kurumlardan kendi isteği ile kaçmış veya rızası dışında tanıdığı yada tanımadığı kişiler tarafından kaçırılmıştır.

Çalışma, kaybolduktan sonra polise müracaat olmadan bulunan veya kendiliğinden gelen yada birileri tarafından bulunup kaybolduğu yere teslim edilen buluntu çocukları kapsamamaktadır.

Veri Toplanması

Çalışma kapsamında 2012 yılı içerisinde Doğu Anadolu Bölgesi'nde orta ölçekli büyükşehir belediyesi olan bir İl Merkezinde kaybolup, ailesi ya da ilgililer tarafından, Emniyet birimlerine hakkında kayıp çocuk müracaatında bulunulan 314 dosya bulunduğu tespit edilmiştir. Bu 314 dosyadan 18'i istenilen verilere ulaşılamadığından inceleme dışında tutularak toplamda 296 kayıp çocuk müracaatı dosyası inceleme alınmıştır.

İnceleme kapsamında sadece verilere esas olan rakamlarla yetinilmemiş çocukların ve müracaat eden vasi ve/veya vasilerinin ifadeleri de tek tek okunmuş ve elde edilen bilgiler derlenerek işlenmiştir. Bu doğrultuda elde edilen bilgiler, paket programlar vasıtasıyla analiz edilerek; kayıp çocukların demografik özellikleri, kaybolma nedenlerinin sosyo-kültürel ve ekonomik etkileri, kayıplığın çocuklar üzerindeki tesirleri, kayıplık öncesi, kayıplık süreci ve kayıplık sonrası bulgular ortaya konulmuştur. Bu haliyle oldukça uzun bir emek sonucu elde edilen bilgilerin araştırmanın önemli bir değeri olarak ortaya çıktığını söylemek mümkündür.

Bulgular

Demografik ve Genel Duruma İlişkin Bulgular:

Araştırmaya konu kayıp çocukların demografik ve genel durumuna ilişkin bulgular aşağıda tabloda gösterilmiştir.

Tablo 1: Kayıp Çocukların Demografik ve Genel Durumuna İlişkin Bulgular

Demografik ve Genel Duruma İlişkin Bulgular		SIKLIK	YÜZDE
CİNSİYETİ	ERKEK	140	47,3
	KADIN	156	52,7
	TOPLAM	296	100,0
YAŞI	4	2	0,7
	5	3	1,0
	7	1	0,3
	8	1	0,3
	9	1	0,3
	10	1	0,3
	11	2	0,7
	12	7	2,4
	13	12	4,1
	14	39	13,2

	15	68	23,0
	16	83	28,0
	17	54	18,2
	18	22	7,4
	TOPLAM	296	100,0
KÖTÜ ALIŞKANLIKLARI	SİGARA	67	22,6
	ALKOL KULLANMA	5	1,7
	UYUŞTURUCU VE UYARICI MADDE KULLANIMI	4	1,4
	SAYILAN ALIŞKANLIĞI OLMAYANLAR	220	74,3
	TOPLAM	296	100,0
OKULA DEVAM DURUMU	DEVAM ETMİYOR	15	5,1
	DEVAM EDİYOR	281	94,9
	TOPLAM	296	100,0
SAĞLIK DURUMU	SAĞLIK SORUNU VAR	6	2,0
	SAĞLIK SORUNU YOK	290	98,0
	TOPLAM	296	100,0
ANNE-BABANIN MESLEĞİ	"İlmi ve Teknik Elemanlar, Serbest Meslek Sahipleri ve Bunlarla İlgili Meslekler"	6-94	2,0-31,8
	Müteşebbisler, Rektörler ve Üst Kademe Yöneticileri	1-0	0,3-0
	İdari Personel ve Benzeri Çalışanlar	1-15	0,3-5,1
	Ticaret ve Satış Personeli	2-28	0,7-9,5
	Hizmet İşlerinde Çalışanlar	4-59	1,4-20
	Tarımcı, Hayvancı, Ormancı, Balıkçı ve Avcılar	1-14	0,3-4,7
	Öğrenci, Ev Hanımı Gibi Mesleği Olmayanlar	255-1	86,1-0,3
	İşsiz	4-59	1,4-20
	TOPLAM	274-270	92,6-91,2
Missing	System	22-26	7,4-8,8
TOPLAM		296-296	100-100
KARDEŞ SAYISI	1	7	2,4
	2	34	11,5
	3	56	18,9
	4	50	16,9
	5	49	16,6
	6	24	8,1
	7	13	4,4
	8	19	6,4
	9	12	4,1
	10	9	3,0
	11	2	,7
	12	2	,7
	13	1	,3
	15	1	,3
	TOPLAM	279	94,3
Missing	System	17	5,7
TOPLAM		296	100,0
KAÇINCI ÇOCUK	1	65	22,0
	2	78	26,4
	3	39	13,2
	4	35	11,8

	5	17	5,7
	6	15	5,1
	7	8	2,7
	8	5	1,7
	9	8	2,7
	10	5	1,7
	11	4	1,4
	TOPLAM	279	94,3
Missing	System	17	5,7
TOPLAM		296	100,0
YAŞADIĞI YER	KIRSAL BÖLGE	11	3,7
	GECEKONDU BÖLGESİ	143	48,3
	KENT MERKEZİ	142	48,0
	TOPLAM	296	100,0
AİLENİN DURUMU	BİRLİKTE	206	69,6
	BOŞANMIŞ	45	15,2
	ANNE VEFAT	18	6,1
	BABA VEFAT	13	4,4
	TOPLAM	282	95,3
Missing	System	14	4,7
TOPLAM		296	100,0
DOĞUM YERİ	YAŞADIĞI İL SINIRLARI DIŞINDA DOĞANLAR	42	14,2
	YAŞADIĞI İL SINIRLARI İÇİNDE, İL MERKEZİ DIŞINDA DOĞANLAR	66	22,3
	YAŞADIĞI İL MERKEZİ İÇİNDE DOĞANLAR	188	63,5
	TOPLAM	296	100,0
GÖÇ DURUMU	GÖÇ EDENLER	108	36,5
	GÖÇ ETMEYENLER	188	63,5
	TOPLAM	296	100,0

Araştırmaya konu kayıp çocukların demografik ve genel durumlarına ilişkin veriler incelendiğinde kız ve erkek çocukların oranlarının birbirine yakın olduğu, kızların küçük bir oranla daha fazla oldukları görülmektedir.

Dört ile on sekiz arasında her yaş grubunda çocuğun kaybolduğu, 15, 16 ve 17 yaş grubu çocuklar için daha çok müracaat olduğu görülmektedir.

Araştırmaya konu kayıp çocukların okula devam eden, psikolojik veya fizyolojik bir sağlık sorunu olmayan çocuklardan oluştuğu görülmektedir.

Araştırmaya konu kayıp çocukların çoğunluğunun anne ve babasının sürekli bir işi olmayan, serbest meslek sahibi yada ev hanımı olduğu gözlemlenmektedir.

Araştırmaya konu kayıp çocukların 3 ve daha fazla kardeşe sahip olduğu görülmekte, ailenin kaçınıcı çocuğu olduğuna ilişkin dağınık bir dağılım gözlenmektedir.

Araştırmaya konu kayıp çocukların şehir merkezinde ve gecekondu bölgesinde eşit yüzde oranlarında yaşadığı görülmektedir.

Araştırmaya konu kayıp çocukların çoğunluğunun ebeveynleri birlikte yaşamakta fakat boşanma, anne veya babanın vefatı sebebiyle parçalanmış aileden gelenlerin oranı da yüzde 26 civarındadır.

Araştırmaya konu kayıp çocuklarda göç etmeyenlerle birlikte göç edenlerin de ciddi bir çoğunluk oluşturduğu gözlenmektedir.

Doğum yeri açısından bakıldığında araştırmaya konu kayıp çocukların %63,5 i yaşadığı il merkezinde doğmuşken, yaşadığı il dışında veya il merkezi dışında doğanların yüzde 36,5 oranına ulaştığı görülmektedir.

Bu bilgiler birlikte analiz edildiğinde özellikle gençlik çağına adım atan ve hayatında dönüm noktasında bulunan çocukların arayış içine girdiği, sürekli bir işi olmayan ailelere mensup çocukların ailenin birlikteliğinin getireceği sosyal kontrol ve ilgiden mahrum kaldığı, çoğunlukla ailede çocuk sayısı arttıkça çocukla iletişimin zayıflayabildiği ve bu durumun çocukları başka yollarla ilgi ve isteklerini karşılama arayışına itmiş olabileceği ilk akla gelen değerlendirmelerdir. Burada çocukların çoğunluğunun okula devam etmesi önemlidir. Bu durum okulların çocukların bireysel ve sosyal hayatlarında her zaman veya yeterli düzeyde kalıcı değişimlere katkı sağlayamadığını okul yöneticilerin çocukların dersleri yanında sosyal ve bireysel gelişimleri ve sorumluluk sahibi kişiler olarak yetiştirilmesine de aynı oranda ağırlık vermesi, sosyal açıdan kendini çoğunluktan soyutlayan ayrı hareket eden çocukları izlemesi ve ilgilenmesinin gerekliliğini akla getirmektedir.

Kayıplık Öncesi Duruma İlişkin Bulgular

Araştırmaya konu kayıp çocukların kayıplık öncesi durumlarına ilişkin bulgular aşağıda tablo halinde gösterilmiştir.

Tablo 2:Kayıplık Öncesi Duruma İlişkin Bulgular

Kayıplık Öncesi Duruma İlişkin Bulgular		SIKLIK	YÜZDE	
NEREDEN KAYBOLDUĞU	EV DEN	230	77,7	
	KURUMDAN	66	22,3	
	TOPLAM	296	100,0	
AYRILIRKEN YANINA ALDIKLARI	CEP TELEFONU	10	3,4	
	NAKİT (PARA)	39	13,2	
	ZİYNET EŞYASI	2	,7	
	KIYAFET	10	3,4	
	NÜFUS CÜZDANI	2	,7	
	DİĞER	3	1,0	
	BİRŞEY ALMADI	230	77,7	
	TOPLAM	296	100,0	
KAYIP OLDUĞU GÜN	OKULLARIN AÇIK OLDUĞU GÜNLER	167	56,4	
	OKULLARIN KAPALI OLDUĞU GÜNLER	129	43,6	
	TOPLAM	296	100,0	
KAYIPLIK AYI	OCAK	32	10,8	
	ŞUBAT	19	6,4	
	MART	13	4,4	
	NİSAN	24	8,1	
	MAYIS	23	7,8	
	HAZİRAN	19	6,4	
	TEMMUZ	18	6,1	
	AĞUSTOS	21	7,1	
	EYLÜL	27	9,1	
	EKİM	34	11,5	
	KASIM	34	11,5	
	ARALIK	32	10,8	
	TOPLAM	296	100,0	
CİNSİYET VE KAYBOLDUĞU YER KARŞILAŞTIRMASI	NEREDEN KAYBOLDUĞU		TOPLAM	
	EV DEN	KURUMDAN		
CİNSİYETİ	ERKEK	115	25	140
	KADIN	115	41	156
TOPLAM		230	66	296

Tablo incelendiğinde araştırmaya konu kayıp çocukların büyük çoğunluğunun evden kaçmış olduğu görülmektedir. 2012 yılı içerisinde Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü'ne bağlı kurumlarda devlet koruması altında 150 çocuğun kaldığı bilinmektedir. Bunlardan 55'i çocuk evlerinde, diğerleri yurtlarda kalmaktadır. Aynı yıl içerisinde çocuk evlerinde kalan çocuklardan kayıp müracaatı alınmamıştır. Bu bilgiler ışığında yurttan kalan çocukların daha fazla kayıp oldukları gözlenmektedir. Bakım altındaki çocukların evlerinde yaşayan çocuklara göre daha çok kaybolmaya meyilli olduklarını (Shalev, 2011:34) bu çalışma teyit etmiştir.

Diğer taraftan evden kaybolan çocukların cinsiyetleri eşit sayıda gözlemlenirken, kurumda yaşamakta olan çocukların cinsiyet oranları aynı olmasına rağmen daha çok kız çocuklarının kayboldukları gözlemlenmektedir.

Kayıp çocukların büyük çoğunluğunun yaşadığı ortamdaki ayrılmadan beraberinde her hangi bir şey almadığı gözlenmektedir.

2012 yılında okullar 177 gün eğitime devam etmiş iken 188 günde hafta sonu, bayram, sömestri, yaz tatili vb. sebeplerle kapalı kalmasına rağmen çocukların büyük çoğunluğunun okulların açık olduğu günlerde kaybolduğu gözlenmektedir.

Kayıp çocukların büyük çoğunluğunun Ekim, Kasım, Aralık ve Ocak aylarında kayboldukları gözlemlenmektedir.

Tablodaki bulguların birlikte analizi çoğunlukla evden kaçmalar dikkate alındığında ailenin sosyal kontrolünün zayıflığının çocukların kaçma veya kaybolma davranışında etkili olabileceğini, ancak çoğunlukla yanına bir şey almadan kaçmasının çocukların bu eylemini geçici bir heves veya arayışla gerçekleştirdiğini ortaya koymaktadır.

Müracaata İlişkin Bulgular

Araştırmaya konu kayıp çocukların ilgililer tarafından kayıp müracaatına ilişkin bulguları aşağıda tablo halinde gösterilmiştir.

Tablo 3:Kayıplık Öncesi Duruma İlişkin Bulgular

Müracaata İlişkin Bulgular		SIKLIK	YÜZDE
KAYBOLDUKTAN SONRA MÜRACAAT SÜRESİ	0-3 SAAT	68	23,0
	3-6 SAAT	66	22,3
	6-12 SAAT	52	17,6
	12-18 SAAT	37	12,5
	18-24 SAAT	30	10,1
	1-3 GÜN ARASI	33	11,1
	3-7 GÜN ARASI	7	2,4
	8-15 GÜN ARASI	2	,7
	1 AY VE SONRASI	1	,3
	TOPLAM	296	100,0
KAYBOLDUKTAN SONRA MÜRACAATÇI İLK NE YAPTI	KENDİSİ ARAŞTIRMA YAPTI	116	39,2
	POLİSTEN YARDIM İSTEDİ	176	59,5
	DİĞER	4	1,4
	TOPLAM	296	100,0

Tablo incelendiğinde kayıp çocukların çoğunluğunun kayıp olduğuna dair müracaatları kayboldukları ilk 12 saat içerisinde yapılmaktadır. Çocuk kaybolduktan sonra müracaatçıların çoğunluğu ilk olarak polisten yardım istemekte, bir kısmı da kendisi araştırma yaptıktan sonra polise başvurmayı tercih etmektedir.

Bu bilgi çocukların kayıplığı konusunda ailevi bir duyarlılık olduğunu ortaya koymaktadır. Yukarıda temas edilen ailenin sosyal kontrolünün zayıflığı iddiasıyla ters gibi dursa da, sorunun daha önceden farkına varılmamışken kayıplık anında fark edildiği ve duyarlılığın sorunla birlikte arttığı izlenimini kuvvetlendirmekte bu durum da ailelerin eğitilerek bilinçlendirilmesi yönünde çabaların gerekliliğini öne çıkarmaktadır.

Kayıplık Yaşanan Döneme İlişkin Bulgular

Araştırmaya konu çocukların kayıplıklarına ilişkin bulgular aşağıda tablo halinde gösterilmiştir.

Tablo 4:Çocukların Kayıplıklarına İlişkin Bulgular

Çocukların Kayıplıklarına İlişkin Bulgular		SIKLIK	YÜZDE
KAYIPLIĞINDA KALDIĞI YERLER	EV ORTAMINDA	164	55,4
	OTEL/PANSİYON/MOTEL/HOTEL TARZI İŞLETMELERDE	27	9,1
	HASTANE/OTOGAR/GAR VB. UMUMA AÇIK KAPALI ALANLARDA	29	9,8
	PARK/BAHÇE/DURAK/MESİRE ALANI GİBİ UMUMA AÇIK ALANLARDA	49	16,6
	DİĞER	13	4,4
	ULAŞIM ARAÇLARINDA	6	2,0
	METRUK BİNA/APARTMAN BOŞLUĞU/BODRUM KATI/ÇATI ARASI	8	2,7
	TOPLAM	296	100,0
KİMİNLE KAÇMIŞ	AKRABALARI	28	9,5
	ARKADAŞLARI	62	20,9
	SEVGİLİSİ	34	11,5
	TEK BAŞINA	168	56,8
	DİĞER	4	1,4
	TOPLAM	296	100,0
KAYIPLIK SEBEBİ	MACERA YAŞAMA	151	51,0
	SEVDİĞİNE (KOCAYA) KAÇMA	43	14,5
	AİLE İÇİ ŞİDDET, BASKI	38	12,8
	OKULDA BAŞARISIZLIK	3	1,0
	İŞ BULMA, ARAMA	21	7,1
	DİĞER	7	2,4
	AİLESİ VEYA AKRABALARINA GİTME	33	11,1
	TOPLAM	296	100,0

Tablo incelendiğinde kayıp çocukların çoğunluğunun kayıplık süresince ev ortamında kaldıkları, otel, pansiyon, motel tarzı işletmeleri de kullandıkları görülmektedir. Aynı zamanda bu çocukların konaklama veya barınma amaçlı olarak hastane, otogar ve gar gibi umuma açık kapalı alanları, park, toplu taşıma durakları ve mesire alanları gibi umuma açık alanları hatta metruk binalar ile çeşitli ikametlerin apartman boşlukları, çatı arası veya bodrum katlarını kullandıkları gözlenmektedir.

Bu çocukların çoğunluğunun tek başına kaçtığı yada kaybolduğu görülmekte, bir kısmının da arkadaşları, sevgilisi ve akrabaları ile beraber kaçabildiği yada kaybolduğu izlenmektedir.

Kayıp çocukların çoğunluğunun macera amaçlı kaçtığı/kaybolduğu görülmekte iken sevdiğine (kocaya) kaçma, aile içi şiddet yada baskı, iş bulma/arama kayıplık sebebi olarak görülmektedir.

Tablodaki bulgulardan hareketle özellikle gençliğe adım atan çocukların macera arayışının arttığı, dolayısıyla bu arayışın hem kendi kendilerine hem de başkalarının izinde bir takım yeniliklere ulaşma,baskılardan kurtulma ve özgür yaşama arzusunu tetiklediği, ancak kaçma veya kaybolma eyleminin bireyin planladığı şekilde olmayabildiği, barınma ve diğer ihtiyaçlarını karşılayacak imkânları bulamadığı, bu durumun ise başka mağduriyetlere kapı açabileceği değerlendirilebilir.

Kayıplık Sonrasına İlişkin Bulgular

Araştırmaya konu kayıp çocukların kayıplık sonrasına ilişkin bulgular aşağıda tablo halinde gösterilmiştir.

Tablo 5:Çocukların Kayıplık Sonrasına İlişkin Bulgular

Çocukların Kayıplık Sonrasına İlişkin Bulgular	SIKLIK	YÜZDE
--	--------	-------

BULUNDUĞU YER	KAYIP OLDUĞU İL MERKEZİNDE	219	74,0
	KAYIP OLDUĞU İL MERKEZİ DIŞINDA	76	25,7
	TOPLAM	295	99,7
	Missing System	1	,3
TOPLAM		296	100,0
BULUNMA SÜRESİ	24 SAAT İÇİNDE	110	37,2
	1-3 GÜN ARASI	106	35,8
	3-5 GÜN ARASI	29	9,8
	15 GÜN İÇİNDE	30	10,1
	1 AY İÇİNDE	11	3,7
	6 AY İÇİNDE	3	1,0
	6 AYDAN UZUN ZAMAN	7	2,4
	TOPLAM	296	100,0
BULUNMA ŞEKLİ	KOLLUK BULDU	125	42,2
	AİLESİ BULDU	31	10,5
	KENDİ GERİ GELDİ	140	47,3
	TOPLAM	296	100,0

Tablo incelendiğinde kayıp çocukların çoğunluğunun kayıp olduğu il merkezinde 3 gün içerisinde bulunduğu görülmektedir. İl merkezi dışında bulunanların oranı yüzde 25,7 olarak görülmektedir.

Kayıbolan çocukların yarıya yakınının kendisinin geri geldiği, yüzde 42,2 sinin de polis tarafından bulunduğu görülmektedir.

Tablodaki bulgular çocukların bir macera ve arayış içinde kaçtığı veya kaybolduğunu ancak aradığını bulamayıp veya daha büyük suçların mağduru olup çoğunlukla geri döndüğünü fakat bütün çocukların nihayetinde bulunduğunu göstermektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Kayıp çocuk konusu yukarıda izah edildiği gibi sadece kaybolan çocuğun değil aynı zamanda ailesinin ve sevdikleri ile beraber devletin de sorunudur. Toplumun tüm kesimini etkileyecek nitelikte olan bu sosyal sorun üzerinde daha çok çalışılması gerekmektedir.

Bu sorun kayıp çocukların sayısını düşürmek için, kaybolan çocuğa zarar verebilecek risklerin düşürülmesi için ve kaybolan çocuğa ve ailesine daha çok ve detaylı destek vermek için ülke gündemine alınması gereken bir problemidir.

Daha önemlisi ise çocuğun kayıplığında başına gelen olayların onun sağlıklı gelişimini olumsuz yönde etkilemesi muhtemel olduğundan, gelecek olan neslin içindeki sağlıksız birey sayısını artırarak, geleceğe güvenle bakmaya engel olabilmektedir. Bu doğrultuda literatür ve araştırma bulguları birlikte değerlendirildiğinde;

Hem erkek hem de kız çocukları kayıp olabilmektedirler. Çocuklarda yaş ilerledikçe kaybolma oranı artmakta özellikle ergenliğin belirginleştiği 15-16 yaşlarında üst seviyeye çıkmakta daha sonra düşüşe geçmektedir.

Kayıp çocukların herhangi bir sağlık problemi bulunmamakta ve çoğunluğu öğrenci olup bir işte çalışmamaktadırlar.

Kayıp çocuklar okulun açık olduğu günlerde, kış ve sonbahar başta olmak üzere bahar mevsimlerinde kaçmaya daha çok meyillidirler.

Kalabalık ve parçalanmış ailelerin çocukları daha çok kayıp olmaktadır.

Devlet koruması altında olup yurtlarda kalan çocuklar, ailesinin ve çocuk evlerinde kalan çocuklara göre kayıp olmaya daha çok meyillidir.

Çocuklar daha çok tek başlarına veya arkadaşları ile birlikte, hazırlık yapmadan, plansız olarak macera yaşamak amaçlı olarak kayıp olmaktadır.

Kayıp olan çocukların yarısına yakını kayıp olduğu süre içinde umuma açık yerlerde(hastane, otogar, park ve bahçe vb.), bunlardan bir kısmı da metruk binalarda, apartmanların bodrumunda veya çatı katlarında hayatını devam ettirmektedir.

Kayıp olan çocukların küçük bir kısmı adli olaylara karışmakta fakat karıştıkları olaylar (cinsel istismar, uyuşturucu madde kullanımı vb.) nitelikli ve kendilerine ciddi zarar verebilecek olaylardan oluşmaktadır.

Kayıbolan çocuklar için müracaatta bulunanların çoğunluğu polisten yardım istemekte ve başvuruyu 12 saat içinde gerçekleştirmektedir.

Kayıbolan çocukların yarıya yakını polis tarafından bulunmakta, diğer yarısı kendisi geri gelmekte, bir kısmını da ailesi bulmaktadır.

Kayıp çocukların büyük çoğunluğu bulunarak, kayıplığı üç gün içerisinde sonlanmaktadır.

Kayıp olan çocukların çoğunluğu kayıplıkları süresince kaybolduğu il sınırları içinde kalmaktadır.

Bu bulgular genel olarak değerlendirildiğinde kayıplık konusunun içinde ciddi tehditler barındıran bir konu olduğu ve farklı nedenlerle ortaya çıktığı söylenebilir. Kaybolma olaylarının genellikle çocukların ailelerinin yanında olduğu veya okulda eğitimlerinin devam ettiği dönemlerde yaşanması, aile okul gibi sosyal kurumların sağlayacağı sosyal kontrollerin zayıf kalmasının veya suç araştırmalarında sosyal düzensizlik teorisini geliştiren Shaw ve Mckay'ın (1942) belirttiği üzere karşılıklı geçişken, heterojen ve nüfusu hızlı artan bölgelerin aile, okul gibi sosyal kurumları negatif yönde etkilemesinin bir sonucu olarak değerlendirilebilir.

Günümüzün hızla değişen dünyasında ebeveyn-çocuk ilişkilerinde özellikle anne babaların çocukların dünyasına tam uyum sağlayamadıkları, kendi geçmişlerinden getirdikleri gelenek ve anlayışları çocuklarına empoze etmeye çalıştıkları bu tür bir zorlamanın ise çatışmalara ve farklı arayışlara kapı araladığı ve bu kapsamda kaçma veya kaybolma davranışını tetiklediği değerlendirilebilir. Kelling ve Wilson (1982) un ileri sürdüğü ve önemsiz görünen küçük olaylara ilgisizliğin daha büyük olayların hazırlayıcısı olduğunu öne süren "kırık camlar" anlayışından hareketle, aslında çocukların daha küçük yaşlarda gösterdiği/göstereceği sapma davranışlarına karşı gösterilecek duyarlılık ileri dönemlerde yaşanacak daha büyük travmaların önüne geçmeye yardımcı olacaktır.

Suç veya sapma davranışına itecek huzursuzluk, tatminsizlik, isyan, endişe ve düşmanlık gibi iç faktörler ve görece mahrumiyet, yoksulluk, işsizlik, güvende olmama ve eşitsizlik gibi dış faktörlerle mücadele çocukların kendi aileleri ile hayata tutunarak geleceğe emin bir şekilde yürütmesine yardımcı olacaktır.

Durkheim'in (1965) "Bizler sosyal varlıklar olduğumuz derecede ahlaklı varlıklarız" sözünden hareketle çocukların aile ve toplumlarına bağlılık ve adanmışlıklarının artırılması, uğrunda çaba sarf edecekleri ve fedakârlıkta bulunacakları bir amaçlarının olması ve toplumun belirlediği kurallara uyma yönünde bir inanç sahibi olmaları, çocukların sağlıklı bireyler olarak hem hayata tutunmaları hem de içinde yaşadıkları topluma uyum ve katkı sağlamalarını beraberinde getirecektir.

Reckless (1967) tarafından ortaya konulan çevreleme yaklaşımı ile bir taraftan çocuğun küçük yaşta sağlam karakterli, iradeli, vicdanlı, merhametli, paylaşımcı, yüksek sorumluluk duygusuna sahip ve gerilime karşı yüksek toleranslı bir kişi olarak yetiştirilmesi, doğru kavramlaştırmalarla hayatı anlamlı hale getirmesi, diğer taraftan ait olma (grupla birlikte tanımlanma), etkin denetleme, grup üyeleri arasında etkin bağlılık (birliktelik), başarı için fırsatlar sunulması, makul sınırlar ve sorumluluklar belirlenmesi, alternatif tatmin yolları ve araçlarının sağlanması, hedeflerin normların, değerlerin ve disiplinin güçlendirilmesi gibi yöntemlerle daha aktif bireyler olarak hayata hazırlanması kayıplık ve benzer sorunların yaşanmasına engel olabilir.

Çeşitli suçların işlenmesi veya organ kaçakçılığı gibi nedenlerle kaçırılan çocuklar ise hem anne babanın hem de kolluk kuvvetlerinin dikkatli olmasını ve ilavetedbirler almasını gerektirmektedir. Douglas (2010) ın belirttiğine göre FBI Davranış Analiz Biriminin kurduğu "Çocuk Kaçırma Müdahale Planı (Neighborhood Canvass)" yönteminde çoğunlukla bir çocuğu kaçıran kişinin çocuğun en son görüldüğü bölge civarında olabileceğinden hareket edilerek çocuğun yaşadığı mahalle veya en son görüldüğü bölgede kapsamlı ve süratli bir tarama ve bölge sakinleri ile yapılacak detaylı görüşmelerle kaçırılan çocuğun yerinin tespitinin sağlanabileceği öngörülmüştür. Bu tür çalışmaların sonuç verdiği ve kaçırılan çocukların tekrar bulunmasında %50 ye yakın artış kaydedildiği belirtilmiştir. Bu yönde bir çalışma kapsamında görüşme yapılan mahalle sakinlerinden herhangi bir kişinin vereceği bir şüpheli eşkali veya araç plakası olayın aydınlatılmasında hayati rol oynayabilir. Aynı şekilde bu tür bir araştırma aslında aile içinde yaşanan bir problem sonucu aile bireyleri tarafından öldürülen ancak kaçmış ve öldürülmüş süsü verilen bir cinayeti de ortaya çıkarabilir.

Yine kayıp çocuklarla ilgili ABD’de geliştirilen “Amber Alert” isimli alarm programı ile kayıp çocuklarla ilgili bilgiler, kısa sürede televizyon, radyo, elektronik işaret tabloları gibi multimedya araçları kullanılarak yayılmakta ve izleyici ve dinleyicileri duyarlı olmaya sevk ederek kayıp çocukların bulunmasında etkili olmaktadır. Ülkemizde de Emniyet Genel Müdürlüğü Asayiş Dairesi Başkanlığının başlattığı ve sosyal medya başta olmak üzere her türlü iletişim kanalını harekete geçirerek kaybolan kişilerin kısa sürede bulunmasını amaçlayan “Kayıp Alarmı” projesi gibi benzer çalışmalar kayıp veya kaçırılan çocukların kısa sürede bulunmasına katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- AYDIN, Hakan (2010). Yerel Yönetimlerin Sorumlulukları Çerçevesinde Türkiye’de Kayıp Çocuklar Sorunu, İdarecinin Sesi - Mayıs-Haziran 2010 – S.139, s.25-30
- Başbakanlık İnsan Hakları Başkanlığı (2008). Kayıp Çocuklar Raporu
<http://www.hukukvehayat.org/Dokuman/TR/28112011015759PM.pdf> (E.T.16.07.2013)
- DOUGLAS Ashli-Jade (2012).The Neighborhood Canvass and Child Abduction Investigations, FBI Law Enforcement Bulletin February
- DURKHEİM, Emile (1965). The Elementary Forms of the Religious Life. Translated by J. W. Swain. New York: The Free Press.
- Emniyet Genel Müdürlüğü (2010).Kayıp Çocuk Rehberi. Asayiş Dairesi Başkanlığı Yayın No: 11, Ankara 2010
- ERDOĞAN, Ergun (2013). “Çocuk İstismarı”
http://www.cft.edu.tr/index.php/tr/?option=com_content&view=article&id=73&Itemid=110&jsmallfib=1&dir=JSROOT\ergun-erdogan/ders-notlari
- Estesj. Richard,Missing Children in the United States, University of Pennsylvania
http://www.sp2.upenn.edu/restes/Powerpoint%20Presentations/Missing_Children_091008.pdf E.T.:27.10.2013
- Home Office (UK) (2011).Missing Children and Adults, A Cross Government Strategy, Published by Home Office
- JANET Chiancone, Linda Girdner, and PatriciaHoff (2001), “Issues in Resolving Cases of International Child AbductionbyParents,” Juvenile Justice Bulletin, U.S. Department of Justice.
- KENNETH A. Hanfland; Robert D. Keppel; Joseph G.Weis (1997). Case Management forMissing Children Homicide Investigation, US Department of Justice
- KOCADAŞ, Bekir (2007). Düşük Sosyo-Ekonomik Yapı Suç İlişkisi: Malatya’da Çocuk Suçluluğu, Sosyoloji Araştırmaları Dergisi, S.10(1), s.157-186
- LAMPİNEN,J.Michael;Peters, S.Christopher; Vicki S. Gier (2012a).Power in Numbers: TheEffect of Target Set Size on Prospective Person Memory in an Analog Missing Child Scenario Applied Cognitive Psychology, Appl. Cognit. Psychol. S.26, s.702–708
- LAMPİNEN, J. Michael, Miller, Justin, Hedwige, Dehon (2012b).Depicting the Missing: Prospective and Retrospective Person Memory for Age Progressed Images, Applied Cognitive Psychology, Appl. Cognit. Psychol. S. 26, s. 167–173
- MİN, Seong-Jae&Feaster, C.John (2010).MissingChildren in National News Coverage: RacialandGenderRepresentations of Missing Children Cases, Communication Research Reports S. 27, No. 3(July–September), s.207–216
- MONIQUE, C. Boudreaux, Kenneth, V. Lanning veWayne, D. Lord (2001). “InvestigatingPotential Child AbductionCases,” FBI Law Enforcement Bulletin (April,2)
- PLASS, S. Peggy (2007), SecondaryVictimizations in Missing Child Events, Am J CrimJust (2007) S.32, s.30–44
- RECKLESS, C.Walter (1967). Thecrime problem, Fifth Edition. New York: Appleton-Century-
- ROBERT,McKenna, Katherine, Brown, Robert,Keppel, Joseph,Weis,ve Marvin Skeen (2006). U.S. Department of Justice, Office of Juvenile Justice and Delinquency Prevention, Investigative Case Management for Missing Children Homicide Investigation (Seattle, WA).
- Sabah (2013). Nüfus artış hızında azalış, <http://www.sabah.com.tr/Ekonomi/2012/03/25/nufus-artis-hizinda-azalis>, (E.T.21.10.2013)
- SHALEV, Karen (2011).Children who go missing repeatedly and their involvement in crime, International Journal of Police Science& Management S.13 No. 1, s 29–36.
- SHAW, Clifford&McKay, D.Henry (1942). JuvenileDelinquency in Urban Areas. Chicago: University of Chicago Press.
- SNOW, L.Robert (2008). Child Abduction Prevention, Investigation, and Recovery, Praeger Yayınları, Westport Connecticut
- SOLAK, Deniz (2013). Hangi Davranış Tiplerini Gösteren Çocuklar Evden Kaçabilir ve Neden? –
<http://uyumluuyasam.com/b/2778/cocuklar-neden-evden-kacar-riskli-cocuklar-nasil-davranir-aile-cocuk-iletisimi/> (E.T. 21.10.2013)
- Türkiye Büyük Millet Meclisi, (2010), Kayıp Çocuklar Başta Olmak Üzere Çocukların Mağdur Olduğu Sorunların Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu,
www.tbmm.gov.tr/.../kayip_cocuklar/.../kayipcocuklar_anket%20rapor.pdf. C.34, S. 1, s.70-74
- Unicef (2011). Türkiye’de Çocukların Durumu Raporu 2011
[http://www.izmiriplanliyorum.org/static/upload/file/turkiye_de_cocuklarin_durumu_raporu_\(2011\).pdf](http://www.izmiriplanliyorum.org/static/upload/file/turkiye_de_cocuklarin_durumu_raporu_(2011).pdf)
- Wikipedia, Türkiye Demografisi, (2013), http://tr.wikipedia.org/wiki/T%C3%BCrkiye_demografisi, (E.T.21.10.2013)
- WILSON Q.James ,KellingL.George(1982). Broken Windows: The Police and Neighborhood Safety, Atlantic Monthly
- YILDIZ, Özkan (2009). Toplumsal Değişme Sürecinde Çocuk Suçluluğunda Yeni Boyutlar, VI. Ulusal Sosyoloji Kongresi (Toplumsal Dönüşümler ve Sosyolojik Yaklaşımlar) Aydın
- Çocuğu kaybolan annenin kalbi acıya dayanamamış - Diyarbakır (Mynet TV)
<http://www.mynet.com/tv/cocugu-kaybolan-annenin-kalbi-aciya-dayanamamis-diyarbakir-vid-1926732/>
- 3 Çocuğu Kaybolan Annenin Feryadı... (Dailymotion)
http://www.dailymotion.com/video/xio68s_3-cocugu-kaybolan-annenin-feryadi_news
- Engelli Çocuğu Kaybolan Annenin Feryadı (Engelli Çocuğu Kaybolan Annenin Feryadı)
<http://www.annem.tv/haber/Engelli-Cocugu-Kaybolan-Annenin-Feryadi/35162>
- Çocuğu Kaybolan Çaresiz Anne (Çocuğu Kaybolan Çaresiz Anne)
<http://www.manisa.org/haber/2288/cocugu-kaybolan-caresiz-anne.html>